

בעודשי"ת

שבע חיים

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק זצוקללה"ה

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פרשת חיי שרה תשפ"ה

גליון ב' אלפים קנ"ד

שנה מ"א • גליון ה'

יוצא לאור ע"י

מכון הוצאה לאור "שבע חיים"

אגוד חסידי צאנז

רח' דברי חיים 5 • קרית צאנז נתניה

טלפון/פקס: 09-8820355

בארה"ב: 201-472-0556

תוכן הענינים

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

בשיעור חומש ורש"י פרשת חיי שרה תשי"ג

- מעלת הזכרים על הנקבות היא רק מפני שהזכרים עוסקים בתורה, ולכן נקרא 'זכר' מלשון זכרון על שם התורה שמוטל עליו לזכור, ולכן הגויים שאינם עוסקים בתורה, מקדימים את הנקבות לזכרים, לפי שבאמת לגביהם אין לזכרים מעלה על הנקבות.
- התורה הטילה על האב להשיא את בנו אשה, מפני שהבן עוסק תמיד בתורה ואין בכוחו להתעסק בנישואיו בכוחות עצמו, ולכן אם הבן הוא הולך בטל ובכוחו להתעסק בנישואיו בכוחות עצמו, אפשר שאין האב חייב להשיאו אשה.
- החיוב על האב להשיא את בנו אשה, הוא רק כשהבן נוהג בו דרך ארץ וסר למשמעתו.
- לעת זקנה ניכר בבניו של אדם בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, שפורקי העול כשהם מזקינים בניהם משליכים אותם ל'מושב זקנים' ומנסים ליורשם בחייהם, ואילו יראי ה' בניהם נוהגים בהם כבוד.
- מי שחוטא ח"ו בגזל על ידי כך הוא בא לידי החטא הידוע רח"ל, מדה כנגד מדה, כשם שהוא נוטל את חלקי ניצוצי נפשו של חבירו, כך ניטל ממנו חלקי ניצוצי נפשו רח"ל.
- המשומר מן הגזל בידוע שהוא משומר גם מעריות.
- טעם שהיה אברהם צריך להזהיר את אליעזר שלא לקחת אשה ליצחק מבנות הכנעני 'אשר אני יושב בקרב' דייקא.
- ככל שהאדם צדיק יותר עליו לבקש יותר רחמים על זיווגו, לפי שהסטרא אחרא מתגברת עליו ביתר שאת להזמין לו אשה רעה במעשה.
- כמה אופנים בביאור הכתוב 'אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי'.
- טעם שהאריך אליעזר לומר 'ההשב אשיב את בןך אל הארץ אשר יצאת משם'.
- טעם הרמז שרימו אברהם אבינו לאליעזר שיעקב בן בנו סופו לחזור לארם נהרים.
- אליעזר היה בוטח בכוחו של אברהם אבינו שבזכותו לא יבוא לידי עבירה. כמו שהיה בקבלה אצל תלמידי רבה"ק מלובלין זי"ע, שכל מי שראה את פני קדשו לא היה בא לידי עבירה באותו יום.
- בדברי רש"י, בת היתה לו לאליעזר והיה מחזור למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו. ומה שפירש בזה המגיד מדובנא זצ"ל.

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

כי ממך הכל ומידך נתנו לך

- מדברי מרן זי"ע, על מעלת אברהם אבינו במדת הענוה שהיא יסוד עבודת ה', וגם בהיותו זקן סבר שהוא בא בימים בלבד.
- מספח"ק כתר תורה, שאברהם אבינו קיבל שכר בעולם העליון אף שהיה לו כל טוב בהאי עלמא.

- מספח"ק שפת אמת, שהאדם צריך לידע שכל כוחו בקיום המצוות בא לו על ידי השי"ת, ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך, מ"ה ראשי תיבות מ"מך ה'כל.
- מספח"ק אמרי יהודה, שאם אדם מכיר שכוחו בקיום מצוות הוא רק מאת ה', אזי למעלה מחשיבים כאילו קיים המצוות בכוחות עצמו, וכן להיפוך.
- אברהם אבינו בענותנותו ידע שכל מצוותיו אינם בכח עצמו ולכן לא דרש שכר, ועל כן לא ניכו לו מאומה כי הרי סבר שאין מגיע לו כלל.
- שני הזקנים שקנו חכמה בחינת כח מה, הורו דאם האדם בטוח בעצמו ומתחיל בגדולות, הרי בסופו של דבר יפול מטה מטה, ורק כשיודע דאפילו לנר אחד הוא זקוק לסייעתא דשמיא, אזי יהא מוסיף והולך.
- שרה אמנו אחזה עצמה בהיותה בת ק' כמו בת ז', ללא מצוות ומעשים טובים.
- מבעל הטורים, שרה מאה שנה – ר"ת שמש, כי לשמש לא היתה טענה של אין שני מלכים וכו'.

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים שהרימו תרומתם קודש להרפסת הגליון

אחד מיקירי אנ"ש הי"ץ

לזכות בריאותו השלימה של אבינו רועינו

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

בתפילה לפני ה' אוהב צדיקים ית"ש

שיחזקו ויאמצו בבריות גופא ונהורא מעליא,

ויזכה לנהל קהל עדת ישורון בכוחות רעננים, מתוך בריאות שלימה,

לאורך ימים ושנים הטובות לברכה

*****

משפחת שמרלד הנכבדה שליט"א

לעילוי נשמת

אביהם שר התורה ועמוד הענוה, שריד לדור דעה,

מגדולי מעתיקי השמועה ותלמידו הגדול של מרן רביה"ק זיעוכ"י,

שזכה להעמיד דורות רבים של תלמידים

מעבש"ת ראש הישיבה הגאון הגדול

רבי אליהו שמואל זצ"ל בן הרה"צ ר' יעקב ישראל זצ"ל

בעל "דברי אליהו"

נלב"ע לביל ש"ק פרשת חיי שרה, כ"ה במרחשון תשע"ט

תנצב"ח

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

בשיעור חומש ורש"י פרישת חיי שרה תשי"ג

נקראים בגדר 'בן'. כיוצא בזה 'זכר' נקרא כן מלשון 'זכרון', על שם החובה המוטלת עליו לזכור את תלמודו, ולכן נקבה שאין מוטלת עליה חובת זכירת הלימוד אינה נקראת 'זכר' (עיין כתובות קה, ב).

וזהו, אשרי למי שבניו 'זכרים' היינו שבניו ראויים להיקרא בתואר 'בנים' מאחר שהם 'זכרים' העוסקים בתורה וזוכרים את התורה, אולם אוי לו למי שבניו הם נקבות, שילדיו אינם עוסקים בתורה ואינם ראויים להיקרא בשם 'זכרים'.

על כן מצינו בכל התורה שיש לזכרים מעלה על הנקבות, כדקיימא לן (נבא בתרא קטו, א) שבמקום שיש זכר אין הבת יורשת נחלה, שבהיות שהזכרים הם בני תורה לכן יש להם מעלה על הנקבות, כפי שאנו מברכים בכל יום (מנחות מג, ב) ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שלא עשני אשה, ואילו האשה מצדיקה עליה את הדין ואומרת ברוך שעשני כרצונו, הכל מפני שהזכרים מוטל עליהם לעסוק בתורה.

בזה יובן ענין הדבר שנאמר ביעקב אבינו ע"ה (בראשית לא, יז) ויקם יעקב וישא את בניו ואת נשיו על הגמלים, ופירש רש"י, את בניו ואת נשיו, הקדים זכרים

ואברהם וזן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. (בראשית כד, א)

ברש"י, ברך את אברהם בכל, 'בכל' עולה בנימטריא 'בן', ומאחר שהיה לו בן היה צריך להשיאו אשה, עכ"ל. והוא פלאי, וכי אנו צריכים לגימטריא כדי לדעת שאברהם היה לו בן, הרי הדבר מפורש בכתובים שאברהם הוליד את יצחק (ועיין נור הקודש, בראשית רבה פ, י).

*

נראה לומר, על פי מה שאמרו בגמרא (בבא בתרא טו, ב; פסחים סה, א; קידושין פב, ב; סנהדרין ק, ב) אשרי למי שבניו זכרים, אוי לו למי שבניו נקבות. הכוונה, דהנה עיקר החילוק וההבדל שיש בין בן לבת, ועיקר המעלה שיש לבן על הבת, הוא מצד עסק התורה שהבן מצווה בו ולא הבת, כמו שנאמר (דברים יא, יט) ולמדתם אותם את בניכם, ודרשו בגמרא (קידושין כט, ב) את בניכם ולא את בנותיכם. אשר על כן גדר 'בן' הוא מי שהוא עוסק בתורה ובתפילה ובעבודת השי"ת, אבל אלו שהם בורים וריקים ומתהלכים כאפס מעש מה מעלה יש להם על הנקבות, הרי להסתובב מבלי לעשות כלום יכולה גם נקבה, נמצא שאין הם ראויים להיות

הרי הבן יכול להתעסק בעניני שידוכיו בכוחות עצמו, כפי שנהוג בעוונותינו הרבים באמריקא, שהבנים אינם רוצים שהוריהם יתעסקו בעניני שידוכיהם.

אלא שכבר שנו חכמים (אבות ה, כא) בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה, בן שלש עשרה למצוות, בן חמש עשרה לתלמוד, בן שמונה עשרה לחופה, בן עשרים לדרוך [אחר מוונותיו, רע"ב] וכו'. והרב בעל התניא זי"ע בשולחן ערוך הרב (יורה דעה, הלכות תלמוד תורה ג, א) כתב, וכל מי שדעתו וכח זכרונו יפה שיוכל לתלמוד ולזכור כל התורה שבעל פה כולה, הרי זה לא ישא אשה עד שילמוד תחלה תורה שבעל פה כולה וכו', ואח"כ ישא אשה וכו', שאם ישא אשה תחלה יהיו רחיים בצוארו מרדת פרנסת אשתו ובניו ולא יוכל לעסוק בתורה כראוי כל כך וכו', ולכן נדחית מפני לימוד זה מצוה רבה של פריה ורביה וכו', ולכן בימיהם שהיו לומדים עם הנערים מבן עשר שנים ואילך חמש שנים משנה וחמש שנים תלמוד שהם הטעמים בדרך קצרה, אם לא היה נושא כשעברו עליו עשרים שנה היה עובר על מצות עשה של תורה פרו ורבו, ותחילת זמנה הוא מבן שמונה עשרה, כי גם אחר הנישואין יוכל לתלמוד ב' או ג' שנים בלי מרדה גדולה כל כך במרם יוליד בנים הרבה, עיי"ש. (אגב, לפנינו מקור למנהג ישראל שהחתן אוכל 'קעסט' על שולחן חמיו ועוסק בתורה אחר נישואיו).

ממוצא הדברים למדים אנו כי כאשר הוא בן עשרים ויצטרך לדרוך אחר הפרנסה כבר יהיה בקי בכל חלקי התורה. אשר על כן אותו בחור צורבא

לנקבות, ועשו הקדים נקבות לזכרים, שנאמר (שם לו, ו) ויקח עשו את נשיו ואת בניו וגו'. דבר זה כך הוא עד היום, שכני ישראל מקדימים את הבנים, ואילו דרכם של אומות העולם להקדים את הנשים. כי בני ישראל כיון שהם עוסקים בתורת אמת ודאי ברין הוא להקדים את הבנים שהם בני תורה לפני הנשים שאינן עוסקות בתורה, ולכן בני ישראל כל רואיהם יכירום כי זכרים הם בהיותם מעוטרים בהדרת פנים של זקן, כמו שהמליצו על כך את הכתוב (ויקרא יט, לב) והדרת פני זקן, להורות על מעלתם וחשיבותם. אבל לגבי אומות העולם שאינם עוסקים בתורה, אין באמת שום מעלה לזכרים על הנקבות, ולכן הם מגלחים את זקנם כנקבות, לפי שאכן אין לגביהם חילוק בין זכרים לנקבות, ולזה הם מקדימים את הנשים אל הבנים.

זהו גם הענין במה שאמרו בגמרא (ברכות סא, א; עירובין יח, ב) מנחה עם הארץ היה שנאמר (שופטים ג, יא) וילך מנחה אחרי אשתו. לפי שמי שאינו בן תורה באמת אין לו מעלה על האשה. ומוזה הטעם מצינו (כבא בתרא קטו, ב) שהיו הצדוקים אומרים תירש הבת עם בת הבן, לפי שלגבי הצדוקים אכן אין כל כך מעלה לכן על הבת.

*

תנו רבנן (קידושין כט, א) האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות. ויש להבין, התניח למולו ולפדותו וללמדו תורה אין הבן יכול לעשות כל אלה בכוחות עצמו, אבל להשיאו אשה, מדוע מוטלת החובה על האב להשתדל בכך,

בזה יובן על נכון מה שמצינו באברהם אבינו ע"ה שהתעסק בנישואי יצחק בנו, ואילו בנישואי ישמעאל לא השתדל כלל, אלא הגר אמו השתדלה בנישואיו, כמו שנאמר (בראשית כא, כא) וישב במדבר פארן ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים, ולכאורה הרי החיוב להשיא את בנו אשה היה מוטל על אברהם כלפי יצחק וכלפי ישמעאל בשוה. אולם לפי דרכנו ניהא, דכלפי ישמעאל שלא היה עוסק בתורה והיה באפשרותו להשתדל בעניני נישואיו בכוחות עצמו, לא היה מוטל על אברהם אביו להשיאו אשה, ודווקא כלפי יצחק אבינו ע"ה שהיה עולה תמימה (בראשית רבה סד, ג), ולא היתה בידו האפשרות להשתדל בנישואיו בעצמו, היתה המצוה מוטלת על אברהם אביו להשיאו אשה.

והנה עד פרשה זו עדיין לא נתפרשה בתורה מעלתו וצדקתו של יצחק אבינו ע"ה, ועל אף שכבר שמענו בפרשת העקדה שיצחק אבינו נעקד מרצונו הטוב על גבי המזבח ומסר את נפשו לקיים את ציווי השי"ת, הרי אין הדבר מפורש בכתוב, והאבן עזרא (בראשית כב, ה) יצא למעון, שמפשות הפסוקים נראה, שיצחק היה ילד קטן בעת העקדה, ולכן אין נסיון העקדה קרוי על שמו, עיי"ש. ואף שבדברי חז"ל (בראשית רבה נה, ד) מבואר שיצחק היה בן ל"ז שנים בעת העקדה, אין הדבר מפורש בהדיא בכתוב.

על כן כשבא הכתוב לספר אודות השתדלותו של אברהם אבינו בנישואי יצחק בנו, הקדים לומר, ואברהם זקן בא כימים וה' ברך את אברהם בכל, 'בכל' עולה בנימטריא 'בן', היינו שיצחק היה בכחינת 'בן' שהיה בנדר 'זכר' העוסק

מרכנן בן י"ח שנים בבואו לישא אשה, קשה עליו למצוא את זיווגו בכוחות עצמו, כפי שאמרו בגמרא (בבא בתרא קסח, א) אמר אביי, האי צורבא מרכנן דאזיל לקדושי איתתא, נידבר עם הארץ בהדיה דלמא מחלפו לה מיניה. הרי שתלמיד חכם אף על פי שתחילה השתדך עם האשה, כמו שאמרו (קידושין יב, ב) רב מנגיד על מאן דמקדש בלא שידוכי, ולאחר מכן ראה אותה תחילה קודם הקידושין, שהרי (שם מא, א) אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, מכל מקום הסתכל עליה בראייה מועמת כל כך עד שבקל יתכן להחליפה ולא יכירנה. על כן הטילה תורה על האב את החיוב להשיאו אשה.

בפרט בהיות שהבן עומד עתה באמצע חמשת שנות לימוד התלמוד ואין לו פנאי להתעסק בנישואי אשה, ובאותו הזמן עדיין מוטל על האב ללמד את בנו תורה, כמבואר בגמרא (שם ל, א) חנוך לנער על פי דרכו (משלי כב, ו), רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר משיתסר ועד עשרים ותרתין, וחד אמר מתמני סרי ועד עשרים וארבעה. לכן האב הוא יתעסק ויכין את כל צרכי החופה, כדי שבנו לא יצטרך להתבטל מן התורה.

לפי זה נראה להלכה, שהחיוב המוטל על האב להשיא את בנו אשה, הוא דווקא בכהאי גוונא שהבן עוסק בתורה ואין בכוחו להשתדל בנישואיו בכוחות עצמו, אבל אם הבן בטל מן התורה ובכוחו להשתדל בנישואי עצמו יותר מאביו, שוב אין החיוב מוטל על האב להשיאו אשה.

שאמר עליו הכתוב (בראשית מ, יח) וחס הוא אבי כנען, היינו שכל פרסומו וכבודו של חס היה בכך שהיה אבי כנען, כדרכם של הגויים שהבנים מתנשאים על אבותיהם.

נמצא שבעת זקנת האב יתודע מהותם של הבנים, אם יראי ה' המה או שהם פורקי עול, ואז יודע אם הבנים היו לו לברכה או לקללה ח"ו. וזהו, ואברהם זקן **בא** בימים, בעת שאברהם הזקין ובא בימים וכבר תשש כוחו, באותו זמן היה ניכר מה בין בנו של אברהם לבנו של נמרוד, ואז נודע כי זה' ברך את אברהם ככל, 'בכל' עולה בנימטריא 'בן', שלידת הבן היתה לו לאברהם לברכה ולא לקללה. ומאחר שהיה לו בן שהיה מכבדו והיה לו לברכה, היה צריך להשיאו אשה כמו שביארנו.

***

ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו שים נא ירך תחת ירכי, ואשניעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבן, כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק, ויאמר אליו העבד אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת ההשב אשיב את בנך אל הארץ אשר יצאת משם, ויאמר אליו אברהם השמר לך פן תשיב את בני שמח וגו'. (כה, ב-ז)

באור החיים הקדוש כתב לדרכו, שאברהם אבינו התכוין להשביעו ב' שבועות, הא' שלא יקח אשה עבור יצחק מבנות כנען, והב' שילך אל ארצו

כתורה ויש לו מעלה על הבנות כמו שנתבאר, ומאחר שהיה לו 'בן' היה צריך להשיאו אשה, היינו שהחובה להשיאו אשה היתה מוטלת על אברהם.

*

גם לרבות ייאמר, כי הנה הבן שהוא בן תורה ובעל דרך ארץ, הוא מכבד את אביו ואת אמו ומכיר להם טובה, לו נאה להתייחס אחר אביו ולהיקרא לו 'בן', וכלפי בן כזה מתחייב האב להשיאו אשה, מאחר שבוודאי לא יעשה שידוך מבלי הסכמת אביו ואמו. אבל אלו עזי הפנים שהם מורדים בהוריהם ואין מכבדים אותם, אין להם ייחוס אבות והם עם הדומה לחמור (עין יבמות סב, א), ולכן אין הם ראויים לתואר 'בן', כיון שאינם נוהגים כבוד בהוריהם, ואין החיוב מוטל על אביהם להשיאם אשה.

זהו שפירש רש"י, 'בכל' עולה בנימטריא 'בן', היינו שיצחק היה בבחינת 'בן' לאביו, שהיה נוהג בו כבוד, ומאחר שהיה לו 'בן' היה צריך להשיאו אשה, שכאשר הבן סר למשמעת אביו ומכבדו מוטל על אביו להשיאו אשה.

*

עוד נראה לומר בביאור הכתוב, כי הנה אצל פורקי העול, ככל שהאב עדיין לא הזקין כל כך ועדיין יש תקוה לבן להתחנף לו כדי לגנוב את דעתו ואת ממונו, מדרכו של הבן לנהוג בו כבוד. אבל כשהאב מוזקן ותש כוחו, והבן רואה שהאב כבר לא יוכל לעמוד בדרכו, מיד נכנס הבן אל עסקיו של האב ככל הכח ומשליך את האב מביתו אל 'מושב זקנים' למען יירשנו בחייו. כפי שמצינו בחם

* * *

ואברהם זקן בא נימים וה' ברך את אברהם בכל, ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו שים נא ירך תחת ירכי וגו'.

נראה לבאר מעם הדבר שהקדים הכתוב לאמור 'זקן ביתו המושל בכל אשר לו' קודם שאמר 'שים נא ירך תחת ירכי'. דהנה אחד מן הדברים המביאים את האדם לחטוא בחטא הידוע ח"ו הוא עון גול (ראה באריכות בשפע חיים, דרשות חומש ורש"י תשל"ח, פרשת יתרו), מדה כנגד מדה, כשם שהוא נוטל את נפשו של חברו, כדאיאת בגמרא (בבא קמא קט"ז, א) אמר רבי יוחנן, כל הגזול את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו, שנאמר (משלי א, יט) בן ארחות כל בוצע בצע בצע את נפש בעליו יקח וכו', כן עבירה גוררת עבירה (אבות ד, ב), וסופו לקחת נפשות ולמסרם ח"ו ליד הסטרא אחר. וכשם שהוא נטל מחלקי נפשו של חברו על ידי עון גול, כן סופו לקחת ניצוצי קודש מחלקי נשמתו ולהעבירם לרשות הטומאה רח"ל (עיין תקוני זוהר, תקון כא, ס, א).

ולזה מצינו בתורה שפגם הברית ופגם המזון מקושרים זה בזה, כמו שנאמר (שמות כ, יד) לא תחמוד בית רעך לא תחמוד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמורו וכל אשר לרעך, הרי שב' חטאים אלו נמשכים זה מזה.

ובפנימיות הדברים, נודע בספרים הקדושים (עיין תולדות יעקב יוסף, פרשת קדושים; בעל שם טוב עה"ח, פרשת יחי, באריכות), שכל רכושו של אדם הם

ואל מולדתו לקחת אשה ליצחק. ומה שאמר לו 'כי אל ארצי ואל מולדתי תלך' נמשך אל השבועה שהשבעו, דהיינו שהשבעו ללכת אל ארצו ואל מולדתו. ועל פי זה פירש להלן (פסוק ח) כשאמר לו אברהם, ואם לא תאבה האשה ללכת אחרך ונקית משבועתי זאת, פירוש מקיחת אשה לבנו מאת מולדתו, אבל משבועת קיחת בת כנען במקומה עומדת שהוא דבר התלוי בידו, עכ"ה.

על פי דבריו נראה לפרש, שבעיני אליעזר הוקשה דבר השבועה הב' שהשבעו אברהם 'כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני משם', שלכאורה היא שבועת שוא, שהרי אין הדבר תלוי בידו שאותה האשה תתרצה לבוא אחריו אל ארץ כנען. על כן היה סבור שהיתה כוונת אברהם לכלול בשבועה זו שאם לא תתרצה האשה ללכת אחריו, יולך אחריה את יצחק לשם. לכן שאל 'אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת ההשב אשיב את בנך אל הארץ אשר יצאת משם', מפני שממה שהשבעו אברהם על הבאת האשה היה סבור שאם אין היא מתרצה בכך, יש בכלל השבועה שישביב את יצחק שמה. על כן השיבו אברהם 'ה' אלקי השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי ואשר דבר לי ואשר נשבע לי לאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם, ואם לא תאבה האשה ללכת אחרך ונקית משבועתי זאת רק את בני לא תשב שמה', מפני שאדרבה עיקר השבועה אינו על עצם ההליכה אל ארם נהריים, אלא על כך שלא ישיב את יצחק שמה.

השגחתו הפרטית יתברך שמו מתפשטת על כל הנבראים לפרטי פרטים, כפי שהעיד על עצמו המקובל האלקי רבי אבי עד שר שלום באזילה זצ"ל בהקדמת ספרו אמונת חכמים (ראה מה שכתב עליו החד"א בשם הגדולים, מערכת ספרים): יודע כל שער עמי כי בימי חרפי למדתי חכמת הטבע וחכמת הוככים עד שיצא לי שם בין הגוים בגלילות האלה, ואז מצאתי ראיתי מה בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, ברוך אלקינו שבראנו לכבודו, ובפרט אחרי שזכיתי לספרי המאורות הגדולים כמהר"ר מנחם עזריה מפאנו וכמה"ר משה זכות, שמה ראיתי והוכחתי לעיני עמי כי גדלה מאוד חכמת רבותינו בידיעת טבעי הדברים אשר בעולם השפל, יותר מכל מחקר אומות העולם, כי לא נמצא בדבריהם לרוות צמאון המשכילים, ואפילו בדברים אשר לא שמו עליהם חכמי הטבע עיניהם לפי שהיו בעיניהם קטני הערך הוכחתי לכל כמה גדלו מעשי השי"ת, ולכן בסתרי תורתנו הוכחתי מדוע רוב התרנגולים שחורות והלבנות אינן מולידות כל כך ביצים כמו השחורות, מדוע האווזות רובן לבנות ואם אינן ככה אינן מובחרות, מדוע כל החמורים כריסן לבן ורובם פניהם סמוך לפיהם, הוא לבן וגבם שחור, ודברים רבים כאלה וכו', עכ"ל עיי"ש. הרי שעל פי חכמת הקבלה יש בכח לשער את כל פרטי הטבע, ולדעת בכל אילן ואילן כמה ענפים וכמה עלים יש בו, ואיך ייראה כל עלה לכשיצמח הכל לפרטי פרטים.

הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע אמר פעם: אפילו חתיכת קש הנופלת מעגלה מליאה קש, מושגחת

מחלקי נשמתו, ועליו מוטל לתקנם ולהעלותם אל הקדושה. כפי שפירש מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע (עיין בעל שם טוב על התורה, פרשת לך, אות כג) את דבר הכתוב (תהלים לז, כג) מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ, שלפעמים אדם נצרך לנסוע למרחק מאות פרסאות כשהוא סבור שהוא נוסע לצורך עסקיו וכדומה, ואינו יודע שמן השמים הזמינו לו נסיעה זו, לפי שבאותו המקום ישנו ניצוץ קדוש השייך לשורש נשמתו, וכשהוא יסעד לבו באותו המקום פת לחם או ישתה מים, בכך יעלה את אותו ניצוץ קדוש וישלים לתקן את חלקי נפשו. כן לפעמים אין סיבת הנסיעה לצורך עצמו, אלא לצורך משרתו המתלווה אליו בדרכו, שניצוץ קדוש השייך לשורש נשמתו של המשרת נמצא בארץ מרחק, ומן השמים מזמינים לבעל הבית שיהיה צריך לנסוע לאותה המדינה, כדי שהמשרת המתלווה אליו שאין בידו כסף לנסוע לאותו מקום רחוק, יוכל להעלות ולתקן את כל חלקי נפשו.

נמצא שאין אדם פוסע פסיעה בעולם מבלי סיבה מיוחדת, הוא סבור שהוא נוסע בשביל עניני עסקים, אולם לאמיתו של דבר תכלית נסיעתו היא כדי לברך שם 'המוציא' או 'שהכל' או כדי להתפלל מנחה. והנה, מה' מצעדי גבר כוננו, כדי להעלות ולתקן את כל חלקי נשמתו, אולם הוא ודרכו יחפץ, סבור שהוא הולך לדרכו מחמת חפצו ועסקיו, ברם לאמיתו של דבר כל דבר ודבר הוא בהשגחה פרטית. (ויש בזה ב' סגנונות בדברי מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע, עיין בספה"ק הגל מחנה אפרים (פרשת מטעי), ובספה"ק מאור עינים (פרשת ויקהל)).

כן שנינו (מכות כג, ב) גול ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן, כי הנכשל בגול נכשל גם בעריות. זהו גם הרמז במה שנאמר בכמה מן העריות (ויקרא כ, יא-יג) 'דמיהם בם', 'דמים' תרתי משמע (עיין מגילה יד, ב), שבעון 'דמים' שגול מחבירו בא לידי עריות רח"ל.

ידיעת ההפכים בשוה, ככל שהאדם הוא יותר שמוח בחלקו ונהנה מיגיע כפיו, כך הוא משומר יותר מלהיכשל ח"ו בחטא הידוע. לזה אמרו חז"ל (ברכות ה, א) גדול הנהגה מיגיעו יותר מירא שמים וכו', לפי שירא שמים דרכו להתיירא ולפחד תמיד שמה יבוא מכשול לידו, אולם הנהגה מיגיע כפו אינו צריך להתיירא, שבהיות שכפיו נקיות מן הגול מתקיים בו דבר הכתוב (שמואל א' ב, ט) רגלי חסידיו ישמור, ויש לו שמירה מן השמים שלא יבוא לידי עבירה. לזה אמר עליו הכתוב (תהלים קכח, ב) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, שהנהגה מיגיע כפיו ואינו נהנה מן הגול הוא בבחינת 'טוב' נוטר ברית (עיין זוה"ק פרשת שמות ח"ב יא, ב).

*

בזה יבואר הכתוב בפרשתן, דהנה לכאורה יפלא איך הורה אברהם אבינו ע"ה לאליעזר שים נא ירך תחת ירכי, הרי הוא עלול לבוא על ידי כך לידי הרהור ח"ו, ואמרו חז"ל (שבת קיח, ב) וברש"י (שם) על רבי יהודה הנשיא שנקרא 'רבינו הקדוש' לפי שלא הכניס ידו תחת אבנטו, מן האבנט ולמטה. אלא בהכרח שמעלת אליעזר וצדקתו היתה גדולה כל כך, עד שלא היה בו חשש הרהור כלל, ועל דרך שאמרו בגמרא (כתובות יז, א) דרמיון עליה ככשורא, עיי"ש. ומכך שהיה אליעזר

בפרטות מן השמים שדוקא קש זה יפול, ודוקא במקום הזה, לאורך או לרוחב. והוסיף: אל תתמהו לשאול מנין לי זאת, מפני שבשעה שהנני רואה את הקש נופל, מיד אני יודע מדוע נפל קש זה, ומדוע נפל לאורך או לרוחב דייקא.

כיוצא בזה ישנה השגחה פרטית על כל חפץ וחפץ בפרטיות, שיגיע אל האדם שאליו הוא שייך על פי שורשי נשמתו, וכל תנועה, כל מאכל, כל משקה, כל מלבוש וכל פרוטה, הכל בחשבון מדוקדק מלמעלה, ואין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלוא נימא (יומא לה, ב). אותו הניצוץ הקדוש השייך לחלקי נשמתו רץ אחר האדם כבן הרץ אל אביו. אך אנשים חסרי דעת סבורים שהם צריכים לרדוף ולחפש אחר הדברים הנצרכים להם, ואינם מבינים שהדברים השייכים לחלקי נשמתם, הם עצמם ירדפו אחריו להשיגו כדי שיעלה אותם ויתקנם. כפי שזקה"ק בעל עטרת צבי מזוידיםושב זי"ע היה מנמק את מנהגו שלא לברך ברכת שהחיינו על פרי חדש, באומרו: וכי איך אברך שהחיינו על הפרי, בעוד שאני שומע שהפרי מברך עלי על שאני אוכל אותו (ועיין שו"ת דברי יציב, חלק ז סימן כג בתחלתו, ובהערה שם).

נמצא שהגונב מחבירו ולוקח ממנו דבר שלא ביושר, הרי הוא נוטל ממנו חלק מחלקי נשמתו ממש, ולכן נחשב כאילו נוטל את נפשו, כי באמת נפש הוא חובל, חלק מחלקי נשמתו, והוא דומה כמי שנוטל אבר אחד מאיבריו של חבירו. לכן כאשר עשה כן ייעשה לו, והוא בא ח"ו לידי פגם באות ברית קודש, וניטלים גם ממנו חלקים מחלקי נשמתו רח"ל. על

אברהם הזקן מבלי שאיש יבחין בדבר, ובכל זאת היה אברהם יכול לסמוך עליו בלב שלם שלא יקח מרכושו לעצמו מאומה, וגם יזהר מגזל של אחרים, כדאמר הכתוב (להלן פסוק ו) ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדונו וגו', ואמרו חז"ל (רש"י שם מהמדרש בראשית רבה נט, יא) גמליו של אברהם אבינו היה ניכרים משאר גמלים, שהיו יוצאין זמוזין מפני הגזל שלא ירעו בשדות אחרים. מכך שבחן את אליעזר ונוכח לראות שכפיו נקיות מכל גזל, ידע שבוודאי אין חשש שיכשל בהרהור ח"ו, כי בהיות שהיה נקי כפיים בידוע שהוא גם 'בר לבב' (תהלים כד, ד).

זהו שאמר הכתוב, ואברהם זקן בא בימים, שהיה זקן ויושב בישיבה ומופרש מעסקי העולם הזה, וה' ברך את אברהם בכל, שהיה רכושו רב, על כן, ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו, בראותו שאף שהוא מושל בכל אשר לו בכל זאת אינו שולח את ידו בגזל, לו יכול לומר שים נא ירך תחת ירכי, בהיות שאליעזר אינו כשאר העבדים שהם פרוצים בגזל ובעריות (פסחים ק"ג, ב), ואין בו חשש הרהור.

* * *

ואשביעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבני.

כבר עמדו המפרשים לכאר כוונת אומרו 'אשר אנכי יושב בקרבני' (עיין כלי יקר; אור החיים). והנראה לומר, שאמר

מופרש כל כך מהרהור, בהכרח שהיו כפיו מנוקות מן הגזל מכל וכל.

על כן הקדים הכתוב, ואברהם זקן בא בימים וגו', שאברהם היה זקן ויושב בישיבה (ויטא כח, ב), זקן שקנה חכמה (קידושין לב, ב), ועל דרך שאמר רבי אליעזר בן עזריה (ברכות יב, ב) הרי אני כבן שבעים שנה (עי"ש בפירוש המשניות להרמב"ם), הרי שהוקנה נקראת על שם החכמה, ולא התעסק כלל בעניני עסקיו ורכושו, ולא השתדל בהבלי העולם הזה. אשר זו מדרגת הצדיקים, כמסופר על זקה"ק מצאנו זי"ע שלעת זקנותו היה מופשט מחיזו דהאי עלמא ולא הכיר כלל בצורתא דווא. על כך שמעתי מכ"ק אאמור"ר זי"ע, שהיה נוכח פעם כשנכנס המשמש בקודש הרה"ח ר' משה יהושע וביקש מזקה"ק מעות לאיזה צורך, פשפש זקה"ק בכיסו והוציא כרמים שהיה כתוב עליו דבר מה ונתנו לו. הסתכל המשמש בפליאה ואמר: רבי, זה אינו כסף. כשראה המשמש שזקה"ק אינו מבין, התחיל לתאר בפניו את מראה שטר הכסף, שהוא צר וארוך ומראהו כחול. שוב פשפש זקה"ק בכיסו עד שמצא מין שטר כחול שהיה משמש בימים ההם למשלוח כסף ממקום למקום דרך הדואר ונתנו לו. אמר לו המשמש: גם זה אינו כסף. כה נשנו הדברים עד שזקה"ק התרעם עליו על שמטרידו ולא הוסיף עוד לדבר עמו בענין זה.

בהיות כן שאברהם אבינו היה מופרש לגמרי מכל עניני עולם הזה, העביר את הנהלת כל רכושו אל אליעזר, והיה הדבר נסיון גדול לאליעזר, שבקל היה יכול לשלוח את ידו ברכושו של

אליעזר, כדי לזכות אל העושר הרב המובטח ליצחק, ואחר נישואיה תעשה ככל העולה על רוחה. לכן היה אברהם צריך להשביע את אליעזר 'אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרב' דייקא, שעליהם יש לחוש שמא אשה שאינה ראויה תתרצה מן השפה ולחוץ להיות אשה ליצחק.

*

עוֹד נראה לומר, דהנה לכאורה יפלא מה צורך היה לאברהם אבינו להזהיר את אליעזר כל כך שלא יקח לבנו אשה מבנות הכנעני, וכי היה עולה על הדעת שאליעזר יקח עבור יצחק אבינו אשה חצופה מבנות כנען שהיא בכלל אזהרת (דברים כ, טו) לא תחיה כל נשמה. ברם הנה מצינו (סנהדרין צד, א) דאמרי אינשי גיורא עד עשרה דרי לא תבוה ארמאי קמיה, ועל כן אליעזר בהיותו גר שנתגייר עלול לחשוב שגם אם יקח אשה שאינה הגונה במעשיה ליצחק אין בכך היוק, שהרי לצדיק גדול כיצחק בוודאי לא יזיק לו הדבר, ואין חשש שהיא תשפיע עליו לרעה, ולהיפך מסתבר שאם תבוא להתגורר בסביבתו של אברהם ויצחק אף היא סופה להיטיב את דרכיה לעבוד את השי"ת, ויצחק ישגיח עליה ויראה שדרכיה מתוקנים.

אך לאמיתו של דבר טעות היא, שהרי בפירוש שנינו (אבות א, ז) הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע, וכן (ננעים יב, ו) אוי לרשע ואוי לשכנו, ומנעו חכמים לישראל לדור בשכונתו של נכרי שמא ילמד ממעשיו (עירוני סב, א). כך שבכח אשה מרשעת לקלקל ח"ו אפילו צדיק גמור כיצחק.

לו שאפילו מבנות הכנעני שהיה אברהם יושב בקרב, שהן בנות ענר אשכול וממרא, בהם נמלך כשאמר לו הקב"ה לימול עצמו, וממרא נתן לו עצה על המולה (ראה בראשית רבה מב, ח), והיו טובים יותר משאר הכנענים, גם מהם לא תקח אשה לבני.

*

עוֹד נראה לומר, כי כלפי בנות הכנעני שאינן מכירות את אברהם ואת ביתו לא היה אברהם צריך להשביע את אליעזר, כי בוודאי כשיבקש אליעזר אשה ליצחק ויברר עליה אם היא מתנהגת בדרכי הצניעות, לגלח את שער ראשה אחר נישואיה כנהוג, אם כל מלבושיה צנועים כראוי, ואם אינה צופה בסרטים וכדומה, אין ספק שלא תהיה אפילו אחת מבנות הכנעני שתתרצה לכך, ועל כך לא היה צורך להשביע. על דרך שאמרו (בראשית רבה נב, ט; רש"י להלן פסוק לט) 'אין ארור מדבק בברוך', לא אמרו 'אין ברוך מדבק בארור', אלא 'אין ארור מדבק בברוך', כי הארור מצד עצמו מתרחק מלהתדבק בברוך.

אכן עיקר החשש שבגינו היה אברהם צריך להשביע את אליעזר היה בגין הכנעני שאברהם היה יושב בקרב, שהם הכירו את אברהם ואת כבוד עשרו, וידעו שאברהם הוא נשיא אלקים בתוכם, כפי שאמרו בני חת (לעיל כג, ו) נשיא אלקים אתה בתוכנו, וכל מלכי מורח ומערב משכימים לפתחו (עין כבא בתרא טו, ב). והרי כבר אמר החכם מכל האדם (קהלת י, ט) הכסף יענה את הכל, על כן יש לחוש שמשפחת האשה ידברו על לב האשה שתתרצה כלפי חוץ לכל מה שיתנה עמה

פסקו, וכשבאת רבקה חזרו, עכ"ל. כיון שכן עליו להיזהר שתהיה הנערה ראויה להיות אשתו של יצחק אבינו ע"ה מב' צדדים, הן מצד מידותיה הטובות בין אדם לחבירו בגשמיות, והן מצד מעלותיה הרוחניות בקדושה ובטהרה, על דרך האמור (משלי יב, יד) ומד' אשה משכלת, ואמרו חז"ל (סוטה ב, א) אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו.

על כן הורהו אברהם אבינו ב' דברים שעליו להשגיח עליהם בבואו לקחת אשה ליצחק. א', ולקחת אשה ל'בני', היינו שתהיה בעלת מידות טובות, כפי שכך היא דרכו של כל אב לבדוק בבואו לקחת אשה לבנו, וב', ל'יצחק' שתהיה ראויה ליצחק ודומה אליו במעלות רוחניות בקדושה ובטהרה.

*

עוד נראה לומר, דהנה לאברהם אבינו ע"ה לא היה עוד זרע מלבד יצחק, שהרי ישמעאל אינו בכלל זרע אברהם (עיין נדרים לא, א), כמו שנאמר (כראשית כא, יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, ואף עשו אינו בכלל זרע אברהם, כמו שאמרו חז"ל (נדרים שם) כי ביצחק ולא כל יצחק. ושרה כבר נפטרה מן העולם ואי אפשר שאברהם יעמיד ממנה עוד זרע. נמצא שהכל תלוי ביצחק, ואילו יפול ח"ו יצחק במצודת אשה רעה שתשפיע עליו ללכת בדרכיה הרעים כמעשי ארץ כנען, הרי יאבד כל זרע אברהם ויחרב העולם.

בזה יובן מעם הדבר שעשתה התורה הקדושה עסק גדול סביב שידוכיו של יצחק אבינו ע"ה, לפי שאם ח"ו לא היה זיווג עולה יפה והיה נופל בחלק

אלא שעדיין היה עולה על דעתו של אליעזר ללמוד מדרכיו של אברהם רבו, שהוא עצמו היה יושב בין הכנעני, ואף על פי כן לא השפיע הדבר עליו ולא למד ממעשיהם הרעים. מזה הוא עלול ללמוד שגם כלפי יצחק אין היוק אם יקח עבורו אשה שאינה הגונה, כי לבטח בסופו של דבר יחזירנה יצחק למוטב, ולה לא תהיה שום השפעה על יצחק, כשם שלא השפיעו הכנעניים על אברהם.

על כן הוצרך אברהם אבינו ע"ה להשביעו שבכל אופן לא יקח אשה לבנו מכנות הכנעני. ולזה אמר לו, ואשביעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מכנות הכנעני, על אף אשר אנכי יושב בקרב, וראית שעל אף שאני עצמי יושב בקרב הכנעני לא היוק לי הדבר, אף על פי כן לבני לא תקח אשה מכנותיהם.

***

כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק.

יש להבין למה כפל כאן לשונו לאמר הן 'לבני' והן 'ליצחק'. והנראה לכאור, דהנה בבוא אליעזר לבקש אשה עבור יצחק אבינו ע"ה היה מוטל עליו לבקש עבורו אשה צדקנית הראויה להיכנס לביתו של אברהם אבינו ע"ה, כפי שאכן נאמר ברבקה אמנו ע"ה (להלן פסוק טז) ויביאה יצחק האהלה שרה אמו, ופירש רש"י, ויביאה האהלה ונעשית דוגמת שרה אמו, כלומר והרי היא שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמתה

וידוע שלאברהם היה לו בן, לרמוז על גדול ההסתרה שהיה אברהם אבינו צריך להסתיר את כל עניני נישואיו של יצחק, כדי לכסות את הדבר מעיני הסטרא אחרא שלא תעמוד בדרכו למנוע את אותו הזיווג הקדוש, ולזה נאמר 'בכל' בגימטריא 'בן' בהסתר וברמזיה ולא בפירוש.

מסיבה זו היה אברהם אבינו מוכרח לשלוח דווקא את אליעזר עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו להתעסק בשידוך זה, ולכאורה יפלא, הרי אליעזר היה בן משק ביתו וכל עניני הבית היו נחתכים על פיו, ובהעדרו אפשר שהיה מתהווה הפסד וקלקול בהונו ורכושו של אברהם, והיה אברהם יכול לשלוח תלמיד חכם אחר מאנשי ביתו שיתעסק בשידוכיו של יצחק. אלא שבהיות שבשמים ממעל ובארץ מתחת היו הכל חרדים על דבר זה השידוך שיהיה כראוי, והסטרא אחרא עמדה בכל כוחה למנוע ולהפריע שידוך זה, היה אברהם מוכרח לשלוח דווקא את אליעזר הגדול שבאנשי ביתו שהוא יתעסק בשידוך זה. כמו כן גם אליעזר עצמו בידעו את גדול התאמצות הסטרא אחרא למנוע זיווג קדוש זה, כשהגיע אל ארם נהרים לא שלח לדרוש בשדכנים, אלא פנה אל הקב"ה בכבי ובתחנונים (פסוק יב) ה' אלקי אדוני אברהם הקרה נא לפני היום וגו', כי ידע שהסכנה גדולה מאד, וההכרח לבקש על נס מן השמים להזמין אשה ליצחק, ולא לפנות אל שדכנים.

על כן אמר לו אברהם אבינו, ולקחת אשה לבני היחיד שהוא לבדו נשאר לי, ליצחק, שרק הוא נחשב לי לזרע על

אשה הרעה במעשיה, היתה עלולה האשה להשפיע עליו לרעה, כפי שמסופר בספר חסידים (סימן קלה), מעשה בחסיד אחד שנשא אשה חסידה גמורה, לימים נתן לה גט, הלך ונשא אשה רעה בת בליעל, וזאת הלכה ונשאת לרשע גמור, החסיד עזב מדרתו ונהפך בעצת אשתו הרעה, והרשע שב מרשעתו ונעשה חסיד גמור על ידי אשתו, עכ"ל. ועל כך אמר דוד המלך ע"ה (תהלים לב, ו) על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא רק לשמך מים רבים אליו לא יגיעו, ודרשו חז"ל (ברכות ה, א) לעת מצוא זו אשה.

לזה ככל שהאדם גדול וצדיק יותר מתגברת עליו הסטרא אחרא יותר, כדמצינו (סוכה נב, א) כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, והוא משתדלת בכל כוחה שתודמן לו אשה רעה, כדי שיעזוב ח"ו את חסידותו, על דרך האמור (בראשית ב, יח) אעשה לו עזר כנגדו, כנגדו היינו מצד הסטרא אחרא (עין יבמות סג, א). ועל כן, על זאת יתפלל כל 'חסיד' דייקא אליך לעת מצוא זו אשה, כי מי שאינו חסיד אין מוטל עליו להרבות בתפילה כל כך שתודמן לו אשה טובה, לפי שהסטרא אחרא אינה מתגברת עליו כל כך, אבל החסיד המתחסד עם קונו עליו להרבות בתפילה ובתחנונים שיזמין לו הקב"ה אשה טובה.

אשר על כן בשידוך זה שכל עתיד האומה הישראלית היה תלוי בו, היתה התגברות הסטרא אחרא עד אין שיעור שלא להזמין אשה ראויה ליצחק. ואפשר שלכן נאמר 'ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל', 'בכל' עולה בגימטריא 'בן', אף שהדבר גלוי

לומר, ד'ללכת אחרי' ו'ללכת אחרך' הכוונה ללכת בעקבותיו, שתקבל עליה עול תורה ומצוות כמוהו.

באופן אחר נראה לומר, דהנה מדרכם של בני ישראל להקדים את הזכרים, ואילו דרכם של אומות העולם להקדים את הנקבות, כפי שהבאנו לעיל מדבריו רש"י, שיעקב אבינו הקדים זכרים לנקבות, שנאמר (בראשית לא, יז) ויקם יעקב וישא את בניו ואת נשיו על הגמלים, ועשו הקדים נקבות לזכרים, שנאמר (שם לו, ו) ויקח עשו את נשיו ואת בניו וגו'. על כן עשה לו אליעזר סימן, אם תתרצה האשה ללכת אחריו כדרכם של בני ישראל, יידע שהיא ראויה ליצחק, ואם תרצה להקדימו, יידע שאינה ראויה לו. ולזה אמר, **אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי**, היינו שלא תתרצה שהזכרים יהיו קודמים לנקבות (ע"ן ברכות סא, א).

*

גם נראה לומר, כי בוודאי אילו היה יצחק אבינו עצמו שם, לא היה חשש שהנערה לא תתרצה ללכת עמו ארצה כנען, אבל בהיות שיצחק אינו כנמצא שם והיא צריכה לסמוך על אליעזר להתלוות אליו אל ארץ כנען, יש לחוש שמא לא תתרצה ללכת לבדה עם אליעזר, ולזה אמר **'אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת'**, שהרי יצחק איננו שם.

בפרט שהרי מצינו במדרש (ילקוט שמעוני בפרשתו רמז קט) שכאשר נפלה רבקה מעל הגמל נעשית מוכת ע"ן, וחדשה יצחק שאליעזר פגע בה ונשבעה לו שלא נגע בה עיי"ש, הרי שבאמת ההליכה עם אליעזר הביאה אותה לידי

דרך האמור (להלן כה, יט) ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, שאך יצחק זורעו המה תולדות אברהם, והוא לבדו תקוותי, ולכן עליך להזוהר במשנה זהירות לקחת אשה הגונה וראויה ליצחק.

***

ויאמר אליו העבד אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת החשב אשיב את כנך אל הארץ אשר יצאת משם.

הנה אומרו 'האשה' בה"א הידיעה צריך ביאור, הרי עדיין לא נודע לו כלל מי היא האשה (ע"ן רמב"ן). אלא שבאמת הרי אמרו חז"ל (סוטה ב, א) אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו, וכיון שאברהם אבינו ואליעזר ידעו שאין בעולם כולו איש צדיק כיצחק, ידעו בכיורו שהצדקנית הגדולה ביותר בעולם היא היא זיווגו של יצחק, שהרי לפי מעשיה אי אפשר שתינשא לאיש שאינו כערכה, ובהכרח שאין אלא אשה אחת בעולם שהיא ראויה ליצחק. לזה אמר אליעזר **אולי לא תאבה 'האשה' הידועה האחת והיחידה הראויה ליצחק.**

*

עוד בכתוב הנ"ל. יש לדקדק באומרו **'אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת'**, דלכאורה תיבת 'אחרי' היא למותר, שהרי עיקר המכוון שלא תאבה ללכת אל הארץ הזאת. כן יש לדקדק גם בסמוך (פסוק ח) בדברי אברהם אבינו **'ואם לא תאבה האשה ללכת אחרך ונקית משבועתי זאת'**, דלכאורה תיבת 'אחרך' היא למותר. ובפשטות יש

**ההשב אשיב את בנג אל הארץ אשר
יצאת משם.**

נראה לבאר אומרו 'אל הארץ אשר
יצאת משם', שלכאורה היה לו
לומר בקיצור 'ההשב אשיב את בנג
שמה'. אלא היתה כוונתו לומר, שאילו
היתה הארץ ההיא ארץ גרועה כאמריקא
וכדומה לא היה מעלה על דעתו להשיב
את בנו שמה, אך בהיות שהיא 'הארץ
אשר יצאת משם', ואם אברהם אבינו יצא
משם אין ספק שהמקום ההוא אינו גרוע
כל כך, אולי יעלה על הדעת שישב את
בנו שמה.

או יאמר, כי הנה במצרים מצינו (מכילתא,
פרשת תרו א; מובא ברש"י שמות יח, ט) שלא היה
עבד יכול לברוח ממצרים שהיתה סוגרת
ומסוגרת, ואילו גם מארם נהרים היה
קשה לצאת, בוודאי לא היה אליעזר
מעלה על דעתו להשיב את יצחק שמה,
אך בהיות שלא היתה שום מניעה לצאת
מארם נהרים, שהרי אברהם אבינו בעצמו
יצא משם מבלי שאיש ימנע בעדו, היה
עולה על הדעת שאין חשש כל כך אם
ישיב את בנו שמה. לזה אמר לו 'ההשב
אשיב את בנג אל הארץ אשר יצאת
משם' דייקא, שאין מניעה לצאת משם,
וכיון שכן אולי יהיה רשאי להשיבו שמה.

***

ויאמר אליו אברהם השמר לך פן
תשיב את בני שמה, ה' אלקי
השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ
מולדתי ואשר דבר לי ואשר נשבע לי
לאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת הוא
ישלח מלאכיו לפניך ולקחת אשה לבני
משם. (כר, 1-1)

חשד. אם כן ברין היה ראוי שלא תתרצה
ללכת עמו. לכן אמר אליעזר, **אולי לא
תאבה 'האשה' הירועה** שהיא אשה
צנועה וצדקנית ההגונה ליצחק, ללכת
'אחרי' דייקא מפני החשד.

*

עוד נראה לומר, על פי הנודע מצדקת
אבותינו ומלכינו שהחזיקו עצמם
קטנים ביותר, כמו שמצינו (שמואל א' יז, יד)
ודוד הוא הקטן, ודרשו חז"ל (מגילה יא, א)
הוא בקטנותו מתחילתו עד סופו, כשם
שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול
ממנו בתורה, כך במלכותו הקטין עצמו
אצל מי שגדול ממנו בחכמה. כך גם
אליעזר שהיה תלמידו המובהק של
אברהם אבינו, דבק ברכיו ולמד מכל
מעשיו, וכשם שאברהם אמר על עצמו
(בראשית יח, כז) ואנכי עפר ואפר (עין חולין
פח, ב), החזיק גם אליעזר את עצמו לעפר
ואפר, והיה סבור שהיה ראוי שישלח
אברהם בשליחות זו אדם אחר מתלמידיו
הראוי יותר לשליחות קודש זו. על כן
אמר, **אולי לא תאבה 'האשה' בה"א**
הידיעה, שהאשה מכרת באורחין יותר מן
האיש (ברכות י, ב), ובוודאי תכיר במיעוט
ערכי ולכן לא תאבה ללכת 'אחרי' דייקא.

ובסגנון אחר קצת יש לומר, שאליעזר
היה חושש שמא כשהנערה
תראה אותו איך שהוא מתנהג כאיש
גרוע, תחשוב שכל אנשי ארץ ישראל הם
כמוהו, ולא תאבה להינשא ליצחק. לזה
אמר, **אולי לא תאבה האשה ללכת**
'אחרי' לפי שתהיה סבורה שכל אנשי
ארץ ישראל הם כמותי.

*

נראה לומר במעם הדבר שהיה לאברהם צורך לרמוז בדבריו אליעזר שיעקב בן בנו בנו סופו לחזור, דהנה על אליעזר אמרו חז"ל (בראשית רבה ס, ה; ועיין רש"י להלן פסוק מב) יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים, ובוודאי היה צופה ברוח הקודש שזרעו של אברהם עתיד לחזור לארם נהרים כדי לקחת אשה, ולכן היה סבור שיצחק סופו לחזור אל ארם נהרים. על כן רמז לו אברהם, שאף שיצחק אינו חוזר מכל מקום לא שגה אליעזר בראייתו, כי באמת יעקב בן בנו סופו לחזור ובני בנים הרי הם כבנים (יבמות סב, ב).

***

וישם העבד את ידו תחת ירך אברהם
אדוניו וישבע לו על הדבר הזה.
 (כד, ט)

יש לדקדק, דלעיל בשעת הציווי כשאמר לו אברהם 'שים נא ירך תחת ירכי' תיאר הכתוב את אליעזר 'זקן ביתו המושל בכל אשר לו', ואילו כאן במעשה נאמר 'וישם העבד את ידו תחת ירך אברהם אדוניו', ולא הוסיף לתארו בתוארים אלו שתיארו בתחילת הפרשה.

ונראה לומר, כי הנה כדברינו לעיל הלא בנתינת היד תחת הירך יש חשש גדול שמא יבוא על ידי כך לידי הרהור ח"ו, כפי שמצינו ברכי יהודה הנשיא שנקרא 'בנינו הקדוש' לפי שלא הכניס ידו תחת אבנטו, מן האבנט ולמטה (שבת קיח, ב וברש"י שם), ומכל שכן תחת ירך רבו, ואמרו חז"ל (פסחים נא, א) תלמיד לא ירחץ עם רבו. אלא שאברהם אבינו היה סמוך לבו כמותו באליעזר עבדו זקן ביתו המושל

יש להתבונן מדוע הכתיחו אברהם אבינו בשילוח מלאך בלבד לפניו, ולא ברכו שהשי"ת בעצמו ילך לפניו. ונראה לומר, שלמעלה זו להיות מושגחים מאת השי"ת בעצמו מבלי ממוצע אין זוכים אלא בני ישראל לברם (עיין שמות לג, טו-יז). אבל בשליחות זו הואיל ונעשתה על ידי ממוצע, על ידי אליעזר, כן גם הסיוע מן השמים היה על ידי ממוצע, על ידי שילוח מלאך ולא על ידי השי"ת בעצמו. לזה אמר, הוא ישלח מלאכו 'לפניך' דייקא, לפי שאתה הוא הממוצע בשליחות זו, על כן לא יתלווה אליך אלא מלאך ממוצע.

***

ואם לא תאבה האשה ללכת אחריך
ונקית משבועתי זאת רק את בני
לא תשב שמה. (כד, ח)

לכאורה תמוה אטו בידו הדבר תלוי להשיב את בנו שמה, הרי גם אם לא יצליח בשליחותו ישוב בידים ריקות מבלי לעשות כלום, ומדוע היה צריך להזהירו 'השמר לך פן תשיב את בני שמה' ושוב 'רק את בני לא תשב שמה'.

אלא נראה לומר, דכיון שעשה אברהם את אליעזר שליח לקידושין, היה חושש שאם יקדש שם אליעזר אשה עבור יצחק ולבסוף לא תתרצה ללכת, יהיה מוכרח יצחק לצאת אחריה לחז"ל כיון שכבר נתקדשה לו, ולכן הוצרך להתנות עמו בפירוש שלא יקדש אשה שאינה מתרצית ללכת אחריו לארץ ישראל.

***

ברש"י: רק את בני לא תשב שמה, רק מיעוט הוא, בני אינו חוזר, אבל יעקב בן בנו סופו לחזור.

השרת, לכן היה סמוך לכו בטוח שלא יבוא ח"ו לידי הרהור.

* * *

ואומר אל אדוני אֱלֹהֵי לֹא תִלַּךְ הָאִשָּׁה
אחרי. (כה, לט)

ברש"י, אלי כתיב, בת היתה לו
לאליעזר והיה מחזר למצוא
עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו
להשיאו בתו, אמר לו אברהם, בני ברוך
ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך.

ידועה התמיהה מה ראה הכתוב לרמוז
על זאת במאמר אליעזר אל לכן
ובתואל, ולא בדבריו הקודמים אל
אברהם אדונו, שם נאמר אולי לא תאבה
מלא בוי"ו, הלא יותר צודק היה לרמוז זאת
במי שאליו נוגע הדבר הוא אברהם. גם
מה היתה זאת לאליעזר ומה ראה על
ככה לגלות לאוזני לכן ובתואל ולספר
לפניהם מה ששאל את אברהם אדונו.

ותירץ המגיד מדובנא זצ"ל (מוכא באהל
יעקב ובמשלי יעקב) כדרכו על דרך
משל, לסוחר אחד שהיה מסחרו ממרחק
תמיד על ידי משולחו והיה מביא לו
סחורה משם בהקפה מהסוחר הכללי,
ולזמן קצוב היה שולח לו על ידי שליחו
מחיר סחורתו והיה לוקח עוד סחורה
בהקפה, והיה זה משפטו כל הימים.
לימים עלה על רוחו לשלוח שליחו אליו
לקוח ממנו סחורה עד למרבה שיעלה
לסך גדול, ולא ישיב עוד המחיר לבעליו
ולא יוסיף שלוח עוד אליו, (על דרך לזה
רשע ולא ישלם (תהלים לו, כא) רצ"ל על
דעת כן שלא ישלם). כאשר הציע דבריו
לשליחו, לא הוטב בעיניו הדבר כי לא
יעשה כן, ואמר לו השליח כי לדעתו לא

בכל אשר לו, שהיה שליט ביצרו כמותו
(בראשית רבה נט, ח), שלא יבוא לידי הרהור,
ועל כן לא חשש מלבקש ממנו שיתן את
ידו תחת ירכו.

אמנם אליעזר כשלעצמו מחמת גודל
ענוותנותו לא החזיק את עצמו
כמי שכוחו יפה למשול ביצרו, ולכן היה
מתירא מצד עצמו להשים את ידו תחת
ירך אדוניו, אלא שהיה בוטח בכוחו של
אותו זקן אברהם אבינו ע"ה, שבזכותו לא
יבוא לידי עבירה. כמו שהיה בקבלה אצל
תלמידי רבה"ק מלובלין זי"ע, שכל מי
שראה את פני קדשו לא היה בא לידי
עבירה באותו יום, ולכן היה תלמידו
הרה"ק רבי יהושע העשיל מקארנא
זי"ע, בנו של זקה"ק בעל ברוך טעם זי"ע,
נוהר שלא לעלות על משכבו כלילה כל
עוד שלא ראה באותו היום את פני קדשו
של רבה"ק מלובלין. וכבר אמרו חז"ל
(סוטה נו, ב) טוב לצדיק טוב לשכנו. על כן
בהיות אליעזר במחיצת קדשו של אברהם
אבינו סמך על כוחו של אברהם להשים
את ידו תחת ירכו.

על כן בתחילה נאמר ויאמר אל עבדו
זקן ביתו המושל בכל אשר לו שים
נא ירך תחת ירכי, כי אברהם בטח
באליעזר שלא יבוא לידי הרהור מחמת
היותו זקן ביתו המושל בכל אשר לו
שהיה מושל ביצרו. אבל כשהגיע הדבר
למעשה, סיבת הדבר שהתרצה אליעזר
לקיים את הציווי לא היה מחמת היותו
זקן ביתו המושל בכל אשר לו, אלא
וישם העבד את ידו תחת ירך אברהם
אדוניו, היינו בהיות שהיה במחיצתו של
אברהם אדוניו שהיתה קדושתו כקדושת
ספר תורה למעלה מקדושתם של מלאכי

שיתרצה רב העיר להשתדך עם העשיר. הבטיח לו העשיר סכום כסף גדול על הצעת השידוך, ואז מחמת גודל עניויותו פנה אל הרב בהצעת השידוך. בבואו אל הרב התחיל לומר לו, לאמיתו של דבר הייתי בטוח שהרב לא ירצה את השידוך כלל, אלא בהיות שהעשיר הפציר בי באתי אל הרב להציע את השידוך... כששמע הרב שגם בעיני השדכן אין הדבר מתקבל על הדעת, כמוכח שלא התרצה לשידוך זה. חזר השדכן בידיים ריקות אל העשיר וביקש ממנו את הסכום שהבטיח לו עבור הצעת השידוך. כעס עליו העשיר באמרו: למה היה לך לומר לו שלדעתך בוודאי לא יתרצה הרב אל השידוך, הרי בדיבורים אלה קלקלת אתה בעצמך את השידוך.

בן גם בשידוכי יצחק, הנה לכאורה אין שום סיבה שבתואל לא יתרצה בהצעת השידוכין שהביא לו אליעזר, הרי אברהם איבנו הוא איש עשיר ונכבד נשיא אלקים, ומדוע יעלה על הדעת שלא תאבה האשה ללכת, הרי מדיבורים אלו עצמם 'אולי לא תאבה האשה ללכת' עלול אבי הנערה לחשוב שכנראה אין השידוך טוב כל כך. על כן בתחילה כשדיבר אל אברהם ולא היה בדיבורים אלו הזיק, היתה כוונת אליעזר כפשוטם של דברים 'אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי', אולם כשסיפר הדבר בעת הצעת השידוך אף שהדבר עלול לקלקל את השידוך, בוודאי היתה לו כוונה לקלקל את השידוך כדי שינשא יצחק לבתו, ולכן דייקא שם אמר 'אולי לא תלך האשה אחרי'.

ירצה עוד הסוחר הכללי לתת סחורתו באמנה ובהקפה. ענהו אותו סוחר בעוות, מדוע לא יאבה עתה לשלוח מה שלא עשה כן מאז ומקדם. השליח שהיה מוכרח לקיים דברי משלחו, הלך ובא אליו ואמר לו, אדוני שאל ממני כי אלך אליך לקחת ממך עוד סחורה הרבה בהקפה כמאז, ואמרת לי, כמדומה לי שלא ירצה הסוחר, והוא אמר לי אף על פי כן. השכיל הסוחר על הדבר מה שאמר לו שפת יתר כמדומה וכו', והבין מזה כי מסתמא בעלילה בא עליו לקחת סחורה בהקפה ולא ישוב אליו עוד, ולא אבה הסוחר לשלוח על ידו. כל זה אך מסיבת השליח שגלגל על שפתיו דברים שדיבר לאדוניו, כדי שהסוחר יבין מזה ולא ירצה לתת.

הוא הדבר באליעזר, שהיה מחזר למצוא עילה שלא ירצה לבן או שלא תאבה האשה, למען השיאו ליצחק את בתו, והיא תצלה מאד כשיוכיר לפני לבן ובתואל מה שאמר לפני אברהם אולי לא תאבה, ומזה ירגישו הם כי יש לפחד בדבר, כי לולא כן אין מקום להסתפק, כי מי זה אשר לא יאבה לתת בתו ליצחק אם לא שיש בו ענין כמום ומוצנע שעל כן עלה על לב העבד לומר אולי לא תאבה. ודפח"ה.

נופך לדבריו אפשר להוסיף, על פי משל לעשיר אחד שחשקה נפשו לשדך את בתו עם בנו התלמיד חכם של רב העיר, ופנה אל שדכן והפציר בו שיפנה אל הרב ויצייע לו את השידוך. אולם השדכן מיהא ללכת בשליחותו, כיון שהיה סבור שאין הדבר מתקבל על הדעת

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

כי ממנך הכל ומידך נתנו לך

אני והוא יכולין לדור בעולם (סוטה ה, א),
ואדם כזה אינו יכול להיכנס לפתח של
עבודת ה'.

ובן מצינו (שם) שהניח הקב"ה כל הרים
וגבעות שבעולם והשרה שכינתו
על הר סיני שהוא הנמוך שבהרים, ואף
דלכאורה מפאת כבוד התורה היה מן
הראוי לתת התורה על הר הכרמל או
התבור הגבוהים והנאים, אמנם מחמת
גבהותם והתנשאותם כמאמר הכתוב
(תהלים סח, יז) למה תרצדון הרים גבנונים,
כולכם בעלי מומין (מגילה כג, א), הרי
שנפסלו מחמת כן, כי תועבת ה' כל גבה
לב (משלי טז, ה), והבורא כל עולמים
משתמש במאנין תבירין (וזה"ק, פרשת
ויקהל, ח"ב דף ריח, א), ולפיכך אף שגבוהים
המה אך מחמת התנשאותם לא היו
ראויים שתינתן התורה עליהם.

וזאת היתה מעלתו של אברהם אבינו
ע"ה שהיה בתכלית הענוה
כדמצינו שאמר על עצמו (בראשית יח, כז)
ואנכי עפר ואפר, ואף כי ואברהם זקן,
שהיה זקן ויושב בשיבה (יומא כה, ב)
באריכות ימים ובשיבה טובה אחר שעלה
ונתעלה במדרגות רמות וקדושות, ואחר
שזכה להעמיד גרים ולקרב בני אדם

בתוה"ק (בראשית כג, א) ויהי חיי שרה
מאה שנה ועשרים שנה
ושבע שנים שני חיי שרה.

ברש"י, לכך נכתב שנה בכל כלל
וכלל, לומר לך שכל אחד
נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ' לחטא, מה
בת כ' לא חטאה שהרי אינה בת עונשין
אף בת ק' בלא חטא, ובת כ' כבת ז'
ליופי ע"כ. והתוה"ק כפטיש יפוצץ סלע,
ויש לומר עוד ביאור בענין היות שרה בת
ק' כבת כ'.

ובעל הטורים כתב, ש'רה מ'אה ש'נה
ראשי תיבות 'שמש', וזרח השמש
ובא השמש (קהלת א, ה), עכ"ל.

הענוה של אברהם אבינו כי למרות כל מעלותיו לא החזיק טובה לעצמו כלל

לבאר זאת נקדים מדברי כ"ק אדמו"ר
זי"ע לפרש הכתוב בפרשתן (כה,
א) ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את
אברהם בכל, דיסוד ועיקר בעבודת ה'
הוא להתנהג בענוה ובשפלות, מתוך לב
נשבר ונדכה, שכן המתנאה דוחק רגלי
השכינה (ברכות מג, ב) והקב"ה אומר אין

ה', ולא היה ניכיון מזכויות שלו, משום הרי בא בימים בכל המצוות כנ"ל בשם זוהר הקדוש שחשבו לו הכל לעולם הבא וק"ל, עכ"ל"ק.

והמבונן בדבריו, דאף שאברהם אבינו היה לו שפע גדול בהאי עלמא, שהיה לו רכוש רב של כסף וזהב ומשופע בממון ונכסים ולא חסר לו כלום, מכל מקום לא ניכו לו מחמת כן מאומה משכרו בעולם הבא, והוא הגיע לעולם העליון בבחינת בא בימים, היינו שכל ימיו מלאים מצוות ומעשים טובים בשלימות, בלי שום גרעון וחסרון.

לדעת כי כל מה שיש לו ברוחניות ובגשמיות הוא מתנת השי"ת

ויש לומר כביאור הענין שלא ניכו מאומה לאברהם אבינו מזכויותיו ושכרו למעלה, אף שהיה לו שפע רב בהאי עלמא, על פי מה שכתב בספר אמרי יהודה (פרשתן, שנת תרנ"ה, ד"ה א"י ואברהם זקן) להרה"ק רבי לייבוש מברעזאן זי"ע [שהיה אדם גדול מאד וחביב אצל זקה"ק מצאנו זי"ע] לפרש הכתוב ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל, על פי דברי אביו הרה"ק רבי פייבוש מברעזאן זי"ע [חתן הרה"ק רבי אשר מראפשיץ זי"ע] בספה"ק שפת אמת (פרשת עקב, ד"ה מה ד') על הפסוק (דברים י, יב) ועתה ישראל מה ה' אלֶקְךָ דורש מעמך, דתיבת 'מה' ראשי תיבות מ'מך ה'בל, וזאת כי מיסודי היסודות שיש לאדם לידע הוא שכל מה שיש לו בא לו מאת הבורא כל עולמים.

תחת כנפי השכינה, ואף התנסה בעשרה נסיונות ועמד ככולן מתוך מסירות נפש בפועל, מכל מקום החזיק עצמו כאילו הוא בא בימים, שעדיין הוא כנער על ימים שלא עשה ופעל מאומה בעולמו, והוא בשפלותו וענוותנותו מתחילתו ועד סופו, עכ"ל"ק.

ריבוי השפע והטובה של אברהם לא היה על חשבון שכרו למעלה

ויש להרחיב הענין בהקדם הא דאיתא מהרה"ק רבי מאיר זי"ע, בנו של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, בספה"ק כתר תורה (פרשתן, ד"ה בפסוק) לבאר מאמר הכתוב ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל, וז"ל"ק: נראה בס"ד לפרש, על פי דמבואר בזהר הקדוש (פרשתן, ח"א דף קכ"א) 'בא בימים', שבא בכל הימים, דהיינו בכל המצוות שעשה בעולם הזה בכל יום, חשבו לו לעולם הבא עיי"ש. פירוש שלא ניכו מזכויותיו הטובות שהגיעו לו בעולם הזה, כי כל אלו הטובות חשבו לו למתנת חנם, ומתנת חנם נקרא ברכה, שהקב"ה מברך אותו מפאת ברכתו ולא מצד זכותו, דברכה נקרא מה שהוא בחנם, רק מצד ברכה שמברך.

ועל פי זה ידויק הכתוב, ואברהם זקן בא בימים, דרצונו לומר כמו שביאר זוהר הקדוש, דבא בכל המצוות לעולם הבא, שלא היה ניכיון כלל מטובות עולם הזה שהגיעו. ומפרש הכתוב למה, אמר וה' ברך את אברהם בכל, פירוש שכל טובות עולם הזה היה לו ברכה שהוא מתנת חנם כנ"ל מאת

האמת לולא עזרתו וסיועו של הבורא כל עולמים המנחנו בדרך אמת לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם, לא היינו יכולים בעצמנו להגיע לידי קיום המצוות בשלימות, וכן איתא במדרש (ויקרא רבה ז, ב), מי הקדימני ואשלם (איוב מא, ג), מי קלם לפני עד שלא נתתי לו נשמה, מי מלל לשמי עד שלא נתתי לו בן זכר, מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו נג, מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית וכו' עיי"ש.

הרי שעל פי האמת, אדם שמקיים מצוה ממצוות השי"ת או עוסק בתורה, אין זה מעשהו, אלא בעיקר מעשהו של הקב"ה העוזר והמסייע להוציא המעשים מן הכח אל הפועל על ידי חסדו וטובו הגדול. וזהו ולך ה' חסד, חסדו וטובו של הבורא כל עולמים הוא כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, כאילו קיים בעצמו ולבדו אותן המצוות והמעשים טובים, אף שבאמת לא קיימו בכוחות עצמו כלל אלא בעזרתו של הצור תמים, אך בחסדו וטובו של הבורא כל עולמים מצרפו כמעשהו של האדם לבדו (ועיין ישמח משה, פרשתן, ד"ה עוד ביאור).

ברם אין זה שוה אצל כל אדם, אלא שבשמים ממעל מודדין מדה כנגד מדה, דאם אחר שזכה האדם ועשה רצון השי"ת בקיימו אחת ממצוותיו או בעוסקו בתורה, הוא מכיר בכך שהכל היה מתוך סייעתא דשמיא, ונושא כפיו לשמים ומודה ומהלל להבורא כל עולמים שעשה עמו חסד ואמת וסייע בידו לקיים רצונו, ומודה ומשבח על המתנה שהעניק לו הבורא, ביודעו שאין זה כלום משלו אלא מן השמים, אוי מדה

ואין הדברים אמורים רק בנשמות, כאשר אדם זוכה ויש לו כל טוב ואינו חסר מאומה, שמוטל עליו חוב גדול להתבונן שעל פי מעשיו הלא טובים לא היה ראוי לכלום, ורק מרחמי השי"ת האב הרחמן החם ומרחם על כל מעשיו העניק לו מידו הרחבה והמלאה במתנת חנם די מחסורו בריוח, אלא גם ברוחניות כאשר זוכה אדם לקיים מצוות השי"ת ולעסוק בתורה, ובפרט כשזוכה להתפלל באופן הראוי וללמוד באופן של לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, עליו להודות ולהלל לה' הטוב ומטיב שהוא בעזרו שיוכל לעשות רצונו, כי הרי לולא סיועו מלעילא מן הנמנע היה לעמוד כנגד היצר הרע המנסה בכל כוחו למנוע את האדם מעסק התורה ומקיום המצוות כראוי וכנכון, וכבר אמרו חז"ל (סוכה נב, ב; קידושין ל, ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו וכו' ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו אינו יכול לו. ואמר הכתוב, מ"ה ה' אלקיך שואל מעמך, כלומר עיקר מה שהקב"ה דורש ממך הוא להכיר ולומר 'ממך הכל', שהכל ברוב טובו וחסדו ית"ש, כי אנו מצד מעשינו איננו ראויים לכלום.

היודע ומכיר שכל מה שעשה הוא מעשי השי"ת נחשב לו שקיימם מעצמו

על פי זה מבאר האמרי יהודה הכתוב (תהלים סב, יג) ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, דלכאורה אם הבורא כל עולמים משלם לאיש כמעשהו, שוב אין זה חסד כי הלא זה מגיע לאדם בדין ובמשפט. ברם, על פי

שלא היה חסר לו מאומה בעולם הזה, כי במדה שאדם מודד מודדין לו, וכאשר אדם גם בלבו ובקיימו אחת ממצוות ה' הוא סובר שהכל הוא מכח עצמו ואשר על כן מגיע לו שכר מרובה, וגם מה שיש לו בהאי עלמא הוא סבור שהכל הוא כוחו ועוצם ידו, אזי בשמים מחשיבים את הטוב הגשמי שיש לו בעולם שיהא כשכר על מצוותיו, וכך יוצא נקי מנכסיו הרוחניים והוא נטרד מעולם הבא בבחינת ומשלם לשונאיו אל פניו להאבירו (דברים ז, ט). אבל אם האדם שפל בעיניו וסובר דכל מה שיש לו בהאי עלמא הוא מתנת חנם מאת הבורא ב"ה, וגם כוחו לקיים מצוות בא מאת ה', אזי מדה כנגד מדה אין מנכים מזכותיו, כי למה ינכו כאשר הוא סובר שאין זה משלו ושאין מגיע לו שכר כלל וכלל, ושכל מה שיש לו הוא מתנה שהבורא ב"ה העניק לו ברוב רחמיו וחסדיו ובחמלתו עליו, ואז הוא בא מושלם בכל שכרו לעולם הבא.

וזוהו שהעידה תורה על אברהם אבינו, שנתקיים בו ואברהם זקן, זה קנה חכמה ומדרגות והשגות קדושות וקיים כל המצוות שבתורה (יומא נה, ב), בא בימים, וכאמור שבא עם כל מצוותיו בשלימות לעולם העליון ולא ניכו לו מאומה משכרו, וסיבת הדבר היא, כי הוא ידע והבין שכל החכמה שיש לו היא בחינת כח מה כנ"ל, והיינו מ'מך ה'כל, הן מה שיש לו בגשמיות והן מה שיש לו ברוחניות, ולכן וה' ברך את אברהם בכל, שנתברך בכל טוב עולם הזה, בלי חשש שמחמת כן ינכו לו מזכותיו.

כנגד מדה בשמים ממעל מחשיבים את כל המצוה כאילו היא שלו לגמרי. אמנם אם האדם גם לכו ומתנשא בקרבו אחר עשיית המצוה לאמר מי ידמה לי ומי ישוה לי, ומדמה בקרבו שכל המצוה שייכת רק לו ואין לאחר חלק בה, ואינו משים אל לבבו שעלתה בידו לקיים מצוה זו רק על ידי עזרתו של הבורא ב"ה, אזי גם בשמים ממעל אומרים שמצוה זו שייכת רק להם בלבד ושאין לאדם שום חלק בה. וזהו כמעשהו, רצ"ל כפי התנהגותו, אם בעונה ושפלות כולו שלו, ואם בגסות הרוח ובהתנשאות אין לו חלק בה.

ובדבר הזה נשתבח אברהם אבינו, ואברהם זקן וגו', שהיה במדרגת זקן שדרשו חז"ל (קדושין לב, ב) זה קנה חכמה, ותיבת 'חכמה' נוטריקון כ"ח מ"ה (תיקו"ו, תיקון סט, דף קיא, א), והיינו שאברהם אבינו ע"ה אחר כל השגותיו ומדרגותיו הקדושות ואחר כל החכמה הנפלאה שהשיג, ידע שהכל בא לו מאת הבורא כל עולמים בבחינת מ'מך ה'כל. וכיון שהיה במדרגה זו לידע שהכל בא לו מאת הבורא כל עולמים האחד יחיד ומיוחד, לפיכך וה' ברך את אברהם בכל, שהקב"ה ברכו מדה כנגד מדה שיהא הכל נחשב כאילו קיימו בכוחות עצמו בשלימות. עכדה"ק ורפח"ה.

המכיר שגם כל השגתו הרוחנית הוא רק מתנת אלקים אין מנכין לו מזכויותיו

בזה יומתק שפיר מדוע אכן לא ניכו מזכותיו של אברהם אבינו אף

ויש לומר דאלו ואלו דברי אלקים חיים ולדבר אחד נתכוונו ולא פליגי, דהנה שניהם היו בתואר זקנים שקנו חכמה, וכאמור חכמה מורה על בחינת 'כח מה', שמתנהגים בענוה ויודעים כי מ'מך ה'כל. ורצו שני הזקנים להורות לדורות הבאים אחריהם את הדרך המרוצה בעבודת השי"ת, דיש לך אדם שגם בלבו ומדמה בקרכו לעלות מעלות רמות בכוחות וכשרונות עצמו, ולכן הולך בגדולות ובנפלאות ממנו בגאווה ובהתנשאות בהדליקו מיד שמונה נרות, אמנם לבסוף הוא פוחת והולך ונופל מטה מטה. וזהו הרמז בפרי החג הרומזים לאומות העולם (רש"י, במדבר כט, יח), שהם מתגאים בקרבם (עיי' נבא בתרא ; ב; חולין פט, א) לומר מי ידמה לי ומי ישוה לי, ולכן לבסוף פוחתים והולכים בלי להשאיר מהם זכר.

ולעומת זאת יש לך אדם ששפל בעצמו ויודע שאין בכוחו להשיג מאומה לבד, ואפילו להדליק נר אחד אינו יכול לולא עזרתו התמידית של הבורא כל עולמים. ואדם כזה הוא בגדר הבא לטהר מסייעין אותו (יומא לה, ב) שיקויים בו מעלין בקודש, לעלות ולהתעלות מדרגות רמות, ולא מורידין בלי שום חשש נפילה מהמדרגות.

בהיות שרה בת ק' עם מדרגות רמות סברה שהיא כבת כ'

על דרך האמור על אברהם אבינו, דגם כשהיה במדרגת ואברהם זקן הרגיש בענותנותו שהוא עדיין בא בימים, יש לומר כן גם על שרה אמנו, וכנרמז בדברי

ויש בזה לימוד גדול שצריכים לחזור ולשגן עליו הרבה, שהאדם בכוחות עצמו אינו מסוגל לכלום, וכל מה שמשגיג, הן דבר גדול והן דבר קטן, ברוחניות ובגשמיות, הכל הוא מידו הפתוחה של הבורא כל עולמים. ולכן אם אחר כל פעולה הוא מודה ומהלל להשי"ת על אשר הטיב והפליא חסדו עמו אף שלא מניע לו מאומה, אזי בשמים ממעל מסייעין בידו בהשפעת עוד ועוד חסדים, שיוכל להמשיך להוציא כל מחשבותיו מן הכח אל הפועל. אמנם אם הוא גם בלבו וסובר דכל מה שיש לו הוא על ידי כוחו ועוצם ידו, אזי אין משפיעים לו כלום מן השמים, עד שיתעורר להבין שבכוחות עצמו לא יוכל לפעול כלום וישא עיניו לשמים.

הוראת שני הזקנים שקנו חכמה בדרך הענוה

על דרך זה יבואר הנמרא (שבת כא, ב), בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך וכו', שני זקנים היו בצידן, אחד עשה כבית שמאי ואחד עשה כדברי בית הלל, זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג, וזה נותן טעם לדבריו המעלין בקודש ואין מורידין. ויש לבאר הרמז בדבריהם, וכן לדקדק מה שנקט וסיפר שהיו בצידן שני זקנים דווקא. וביותר יש לבאר דהלא אין נעשין אגודות אגודות (יבמות יג, ב), ומדוע איפוא זה עשה כדברי בית שמאי וזה כדברי בית הלל.

אחד, וצוה לה הקב"ה לכי והמעטי עצמך, ובשים לב נחזה שלשמש לא היתה שום טענה על ההשתמשות בכתר אחד ולא הרהרה לאמר אי אפשר לשני מלכים, וכל זאת כי בעצמה סברה שאינה ראויה למלוכה, וגם מה שיש לה לאו דיליה הוא, ולכן לא היה אכפת לה אם ישנו עוד אחד באותו מלכות. וכאמור שזאת היתה מעלתה של שרה אמנו, שכל קב"ז שנות חייה היתה במעלת ודרגת השמש, בענוה ובשפלות, בבחינת הנעלבים ואינם עולבים אשר עליהם הכתוב אומר (שופטים ה, לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (גיטין לו, ב), ולכן זכתה לכל המדרגות והמעלות.

מתוך ד"ק בעידן רעוא דרעין
ש"ק פרשת חיי שרה תש"ס

רש"י, בת ק' כבת כ' וכת כ' כבת ז', דגם כאשר בגרה שרה אמנו בשנים, ובוודאי עלתה מעלות רמות בקדושה עילאה ובמדרגות למעלה מהשגת אנוש, מכל מקום סברה שהיא עדיין כמו בקטנותה בת כ' וכת ז' בלי שום השגה, כי כל מה שזכתה היה מכח עליון ולא מחמת זכותה כלל. וגם כשזכתה למדרגת נבואה עד שהיה אברהם אבינו טפל לה בנבואה (רש"י, בראשית כא, יב) מכל מקום ידעה שהכל הוא מתנה מאת ה', והיתה בלב נשבר ונדכה בסברה שאין לה שום זכות מצד עצמה.

ויבואר שפיר הרמזו שכתב בעל המורים, ש'רה מ'אה ש'נה ראשי תיבות 'שמש', על דרך דמצינו בחז"ל (חולין ס, ב) שהלבנה אמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת!

פונים אנו בבקשה אל כל אשר נדבה לבו הטוב אותו להרים תרומתו קודש להדפסת והפצת גליונות "דברי התורה"

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע ומייבחל"ח כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א, לכבוד השמחה במעונו או לע"נ קרוביו, ועדיין לא העביר דמי ההתחייבות,

נא יודרו במשלוח התחייבותו כי עול כבוד של חובות רובץ על שכמנו.

בטוחים אנו כי הציבור הקדוש יעמוד לימיננו למען נוכל להמשיך במלאכת הקודש של הפצת מעיינות הקודש חוצה תמידין כסדרן, לשמחת לב מבקשי ה'.

ניתן לשלם בכרטיסי אשראי, בטלפון: 052-7140042

הר"ר יקותיאל שטמר הי"ו

קרית צאנז, טבריה

בן הרה"ח ר' שלום הי"ו, וחתן הרה"ח ר' יעקב רייזנר הי"ו
לזכות בנו ישראל מרדכי שיחי שנולד במזל טוב
יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

*****

הר"ר שמעון שר הי"ו

קרית בעש"ט, פתח תקוה

בן הרה"ח ר' בנימין הי"ו, וחתן הרה"ח ר' מאיר צבי בלומנטל הי"ו
לזכות בנו בכורו אלימלך יהושע פאלק שיחי שנולד ויפדה במזל טוב
יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

*****

הר"ר יחזקאל רייך הי"ו

קרית צאנז, טבריה

בן הרה"ח ר' אפרים הי"ו, וחתן הרה"ג ר' משה נחמן זילברמן שליט"א
לזכות בתו תחי שנולדה במזל טוב
יזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

*****

הר"ר יעקב שליסל הי"ו

קרית צאנז, נתניה

בן הרה"ח ר' ישעיה שלום הי"ו, וחתן הרה"ג ר' חיים רפאל אייזנבך שליט"א
לזכות בתו תחי שנולדה במזל טוב
יזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

*****

הרה"ח ר' יצחק ברגר הי"ו - קרית הבעש"ט, פתח תקוה

לעילוי נשמת

זקנו החשוב הרה"ח ר' יצחק ב"ר שמואל ז"ל רבי

גלב"ע ביום שב"ק כ' מרחשון תשל"ז - תנצב"ה

ולרגל יום ההילולא הע"ה של הרה"ק רבי גדליה מנשה זצוק"ל מזוועהיל

בן הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זצוק"ל

נתבקש לישיבה של מעלה ביום כ"ד מרחשון תש"י

ומנו"כ בבית"ע גבעת רם (שיח באדר) בעיה"ק ירושלים. זיעועכ"א

הרה"ח ר' יוסף בורד הי"ו

קרית צאנז, ירושלים

ובניו הי"ו

לעילוי נשמת זוגתו-אימם החשובה

מרת לאה שיינדל ב"ר שמואל זנוויל ע"ה

נלב"ע ביום כ"ג מרחשון תשנ"ז

תנצב"ה

*****

לעילוי נשמת

האברך היקר הר"ר דוד מנשה בן הרה"ח ר' שלמה ז"ל ישראל

נלב"ע בדמי ימיו ביום כ"ז מרחשון תשע"ז

תנצב"ה

הונצה ע"י ידידיו יבלח"ט

*****

הרה"ח ר' צבי שנק הי"ו

קרית צאנז, נתניה

ובניו וחתניו הי"ו

לעילוי נשמת זוגתו, אימם וחמותם החשובה

מרת רבקה ע"ה

בת הרה"ח ר' יעקב דיימז"ל

נלב"ע ביום ש"ק פר' חיי שרה, כ"ז מרחשון תשפ"א

תנצב"ה

*****

הרה"ח ר' ישי הכהן לוינשטיין הי"ו

בני ברק

לעילוי נשמת חמותו החשובה

מרת פראדל בת הרה"ח ר' בצלאל ע"ה

אשת הרה"ח ר' אלכסנדר שנמג ז"ל

נלב"ע ביום כ"ח מרחשון תשע"ז

תנצב"ה

*****

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' שמחה ניסן ז"ל בן הגה"ח ר' שלמה דוד ז"ל רוטנברג

נלב"ע ביום כ"ב תמוז תש"ע

תנצב"ה

מרשימותיו נערך שיעור החומש רש"י משנת תשי"ג בגליון זה

הרה"ג ר' דוד אסקל שליט"א

קרית צאנו נתניה - ראש כולל צאנו בצפת

לזכות בנו המו"מ בתויר"ש הבה"ח החבר ישראל שמעון שיחי

לרגל שמחת אירוסיו במזל טוב

עב"ג תחי' בת הרב אלימלך ברוך שטמר שליט"א

זכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

*****

הרה"ח ר' יוסף שמואל זילברמן הי"ו

מודיעין עילית

לזכות בתו תחי' לרגל שמחת אירוסיה במזל טוב

עב"ג המו"מ בתויר"ש הבה"ח מורינו מאיר אברהם גרין שיחי

בן הרה"ח ר' אהרן מרדכי הי"ו

זכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

*****

הרה"ג רבי יעקב אברהם כהן שליט"א

רב שכונת ימית הצפון ירושלים

לזכות נכדו שיחי שנולד במזל טוב

בן לבנו הרה"ג ר' יקותיאל יהודה כהן שליט"א

ראש כולל דינות עמק המשפט ירושלים

זכו לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

*****

הרה"ג ר' חיים ישראל הורוביץ שליט"א

ראש כולל צאנו, צפת

והרה"ג ר' צבי אלימלך הורוביץ שליט"א

דומ"צ ביהמ"ד "דברי חיים", כפר גנים פ"ת

לעילוי נשמת אביהם החשוב

הרה"ח ר' אריה ב"ר קלונימוס קלמן הלוי ז"ל הורוביץ

בונה ומקים בית מדרשנו "דברי חיים" בכפר גנים פתח תקוה

נלב"ע ביום כ"ד מרחשון תשנ"ו

תנצב"ה